

YU ISSN 0027-8084

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

XXIV/3

**БЕОГРАД
1980.**

НАШ ЈЕЗИК

Књига XXIV (нова серија)

Св. 3

САДРЖАЈ

Јован Суботић као граматичар (ИРЕНА ГРИЦКАТ)	95—106
О граматичкој информацији и семантичкој идентификацији у великом описном речнику (ДАРИНКА ГОРТАН-ПРЕМК)	107—114
О дефиницијама у Речнику САНУ (МИЛОРАД ДЕШИЋ)	115—128
Нека размишљања о класификацији и о промени глагола у савременом српскохрватском језику (ТАТЈАНА П. ПОПОВА)	129—138
Још о класификацији српскохрватских глагола (МИТАР ПЕШИКАН)	139—146

Језичка култура

Нека размишљања о стандардизацији нашега језика (АСИМ ПЕЦО)	147—152
Бринемо ли се довољно о језику (ДРАГО ЂУПИЋ)	152—161
О значењу придева <i>йисмен</i> (АСИМ ПЕЦО)	161—163
Дистинктивна вредност придевских облика <i>йисан</i> , <i>йисани</i> и <i>йисмен</i> , <i>йисмени</i> (ЕГОН ФЕКЕТЕ)	163—169
Једна непотпуна синтагматска детерминација (ДРАГО ЂУПИЋ)	169—172
Језик песника (ЈОРДАН МОЛОВИЋ)	172—173
О неким питањима из области норме књижевног језика (уз прилог Ј. Моловића) (СЛОБОДАНКА БОШКОВ)	173—177

дати тачан одговор. Јесте, још увијек се за узор може узимати језик добрих писаца, али, истини за вољу, данас је више оних који гледају и слушају емисије наших радио-телевизијских станица, него оних који читају те добре писце. Због тога се намеће као нужно да се изборимо за то да нам та средства масовне информације буду расадници доброга језика. Не би се смјело дозволити да спикери имају говорне мане, да не разликују све гласове, да не познају све наше акценте, а то из пристога разлога што је њихова ријеч заразна, што њихове мане могу постати правило. За његовање језичке културе, несумњиво, одговорна је и школа. И то школа као васпитно-образовна институција, а не само наставници матерњег језика. Ако нам откажу ове двије установе, радио-телевизија и школа, сви наши напори у области језичке стандардизације неће уродити великим плодом. Требало би већ схватити да је језичка култура брига нашег друштва као цјелине и да се за њу треба свакодневно борити. Ми смо се некада фронтално борили против аналфабетизма, против неписмености. Резултати нису изостали. Ако бисмо данас у први план наших подухвата ставили и језичку културу, ако бисмо настојали да што више пазимо на своју ријеч, говорну или писану — свеједно, ускоро бисмо и ту имали побољшану ситуацију. Тај посас чека. Чини се да је постао неодољан.

А. Пецо

БРИНЕМО ЛИ СЕ ДОВОЉНО О ЈЕЗИКУ

Као непосредан повод за овај текст послужила нам је књига *Српско-хрватски језик — актуелна питања*, која се средином јануара ове године појавила у београдским књижарама. У њој је издавачка организација „Рад“ објавила излагања учесника двије сједнице Комисије Председништва ЦК СКС за идејно деловање СК у култури (одржане 3. марта 1978. и 27. септембра 1979. године. Иако у књизи нема закључака са ових сједница, иако она нема претензију да решава актуелна питања српскохрватског језика, ипак је издавач њоме направио гест вриједан хвале. Два уводна излагања и двадесетак ауторизованих дискусија показују жељу учесника расправе да је потребно увести више реда у наш писани и говорни израз, да о актуелним проблемима у језику којим се служи више нација треба расправљати аргументовано и према различитим приступима и гледањима на језичка питања толерантно, да треба организовано радити на подизању језичке културе итд.

Задржаћемо се на неким питањима која су покренута у овој књизи, која је, чини нам се, могуће и другачије посматрати, наравно — не претендујући на решења. Посебно ћемо се задржати на комплексу питања која се односе на нашу бригу, односно небригу о језику и на факторима који на то утичу.

1

Српскохрватски језик се развија као један књижевни језик нешто више од стотину година. Цио тај период окарактерисан је настојањима најбољих представника писане ријечи на том језику и оних који су га посматрали са становишта лингвистичке науке да га усаврше, да га подигну на виши ниво, да га учине што једноставнијим, да му проуче народну односно литерарну оснєву, да му упознају структуру, да га нормирају. У томе се, свакакс, и дошло до не баш занемарљивих резултата. Зато данас и можемо говорити о српскохрватском или хрваткосрпском* књижевном језику као једном изграђеном стандарду. А то што он није увијек и у свему јединствен не мора да представља никакво зло. То чак омогућава да се развија кроз веће богатство израза, посебно лексике. Тај језик није затворени систем, који се дистанцира од свега што није „његово“, сопствено. У чињеници да се српскохрватски формира као књижевни језик релативно касно, нешто касније од развијених европских језика (а и данас је у том процесу, као уосталом и сви други језици), налази се и извјесна његова предност. Јер, његово интензивно формирање, тј. усавршавање пада у вријеме које је за језичко стварање „уносно“, када је међуљудска комуникација у свим облицима и на свим нивоима веома појачана. На тај начин језик је у бољем положају да се чува странпутица кроз које су пролазили језици чије је књижевно уобличавање започело знатно раније а њихово формирање се „завршило“, рецимо, крајем прошлог столећа. Језици који су дочекали 20. вијек као период пуног процвата (нарочито у литератури) имају боље услове од других да структурно постану обликованији, да поред народне и умјетничке књижевности и народног језика непосредно као извориште за основу све више узимају прецизни језик многобројних области развијене науке и технике, затим умјетности и ван књижевности, друштвеног живота итд., дакле — имају услове да из шире основе црпу елементе за нормирање општедруштвеног израза. А то је један од предуслова да такви језици могу постати јединствени изрази комуникације у литератури, средствима информисања и у свакодневном животу. Истина, у условима небриге о језику, то је истовремено и опасност да се претвори у лингвистичку смјешу.

У односу на велике свјетске језике српскохрватски је још у процесу књижевног обликовања, а то значи да је и у тражењу норме. Све оно што је у њему из области норме до сада учињено (мислимо прије свега на граматику и приручнике који нормирају језичке појаве, нарочито ортографију, ортоепију и лексику, као и на правописе) представљало је одраз времена у којему је настајало. Од Бечког до Новосадског договора, па кроз данашње разговоре о нормирању српскохрватског језика очито-

* Ова два назива треба узимати само као синонимне варијанте, па у даљем излагању нећемо удвајати термин.

вали су се, и очитују се, напори да се пронађу што једноставнији и поузданији критеријуми за утврђивање законитости у језику које ће представљати његов стандард створен на основу онога што је као најбоље на њему настало, првенствено у писаној форми. И у том развоју овај језик је имао, на почетку његових покушаја да уђе у европску културу, период одвојеног нормирања на српској и хрватској страни, затим, одмах иза тога, период заједничког уједначавања норме (друга половина прошлог вијека и прва овог) и, на крају, најновији период, вријеме пуније демократизације у развоју и нормирању српскохрватског језика. Тај посљедњи период је у току, а карактерише га, поред осталог, и реалнији однос према стварности у њему, између осталог — прихватање заједничког сазнања о постојању варијантских разлика. Истина, најновији период је, због несугласица које су настале у једном његовом моменту, условно и извјесне пасивизације у заједничком формулисању норми и, штавише, настојања да се утврђују елементи норме само за одређено подручје, што, наравно, није било могуће. Могли бисмо чак да тврдимо да међу сербкroatистима скоро да и нема оних који сматрају да би било могуће ићи на независне републичке норме (друга је ствар са специфичностима у варијанти у оквиру заједничког стандарда).

Када о овоме говоримо, чини нам се да треба рећи да два велика подухвата наше лингвистичке науке, један загребачки и један београдски, могу учинити много више на зближавању гледања на наш језик него многи други и лингвистички и ванлингвистички пројекти. То су Рјечник хрватскога или српскога језика који је стотину година издавала Југославенска академија знаности и умјетности (од 1878. до 1977) и Речник српскохрватског књижевног и народног језика, који издаје Српска академија наука и уметности, чијих је десет томова већ изашло, а планира се да се припреми још двадесетак томова. Ова два заиста велика лингвистичка пројекта, премда рађена у различито вријеме и на различитом материјалу (грађи), у одређеној мјери — и по различитим методологијама (које проистичу првенствено из чињенице што је први историјски речник а други речник савременог књижевног и народног језика) најочигледније су показала да се српскохрватски језик мора посматрати као један језик и да је потребно да има једну општу норму, са богатством специфичности карактеристичних за одређена подручја односно одређене књижевности, што се не поклапа увијек са републичким границама. Ова два лексикографска пројекта, а вјероватно до сада и два највећа пројекта у културама народа који говоре српскохрватским језиком, сербкroatистику су већ уврстили у свјетске лингвистичке домете. Они, исто тако, показују да је српскохрватском језику потребно још таквих пројеката, не само у области лексикографије.

2

Ако констатујемо да српскохрватском језику у области норме недостаје много којегчега, као неку врсту пандана томе, можда још боље — као резултат тога, можемо наићи на норму која важи за једног издавача, за једну издавачку организацију. Још ближе, наићи ћемо и на појабу да у истом мјесту двије издавачке куће, нарочито ако су у питању информативне организације, немају уједначене ставове о норми (граматичкој, правописној, лексичкој, акценатској). Због те шароликости тешко је и говорити о норми у језику штампе, радија и телевизије. Данас смо сигурни да можемо говорити само о норми у одабраним текстовима код писаца који се с потребном пажњом, знањем и одговорношћу односе према свом изразу.

Иако правописна решења из 1960. године, послје Новосадског договора, нијесу у пуној мјери задовољила сва подручја српскохрватске језичке територије (она нијесу у свему задовољила српскохрватски језик у цјелини), иако правопис настао као резултат договора књижевника, лингвиста, културних посленика и истакнутих друштвено-политичких радника из четири наше републике у којима се говори српскохрватским језиком, није ријешено низ питања, он је ипак добро нормирао она која се могу сматрати основнима, која се односе на правилност српскохрватског језика у цјелини. Постојали су услови, лингвистички макар, да се у новим правописним формулацијама ријеше и друга питања која су у правописним одредбама из 1960. године остала неријешена или само дјелимично ријешена, па и да се потраже функционалнија решења од препоручених. Међутим, како до тога није дошло, све су се чешиће могла чути питања која говоре о могућностима или немогућностима правописне кодификације српскохрватског језика. Понегдје се схватило да правописна решења из 1960. године више не треба да функциснишу. Таква схватања на неким подручјима, нарочито када су се та подручја поклапала са републичким границама, изазивала су ланчане неспоразуме, тј. сумњу и на другим подручјима у заједничка правописна решења. Па и без обзира на то, рекло би се да је данас стварност ипак таква да у главним одредбама на подручју цијелог језика имамо норму коју је утврдио новосадски правопис. То што код различитих издавача (како рекосмо, и у једном мјесту) имамо разноликости у примјени правописних одредаба прије ће бити резултат наше уочљиве небриге према језику и његовој граматичкој правилности, тј. норми, него посљедица нејасноћа да ли су правописне одредбе с почетка шездесетих година „на снази“ или не и да ли их треба поштовати. Скоро сваки наш лист (а и многа часописи) има своје „специфичности“ у норми. Ми можемо рећи да су те „специфичности“ не ствар правих специфичности, нити потребе за њима, већ одраз лијености, жеље за комодитетом, менталитета „расутог“ духа, одсуства радне дисциплине. То је истовремено избјегавање угледања на добру литературу, јер не треба заборавити ни чињеницу да неки, и то

не мали и не неизграђени језици немају својих правописа. А да ми имамо стварну језичку норму, најбоље нам показују књижевна и друга дјела заиста узорног језика која се појављују на српскохрватском језику у свим републикама и покрајинама у којима се њим говори и пише. И није нам чудно, нити је то неприродно, што се међу писцима са истог подручја и исте националности појављују разлике у језику њихових дјела, често веће него што су разлике у језику литература двије републике. И сигурно би данас веома тешко било могуће говорити о језику хрватске, српске, црногорске или босанскохерцеговачке литературе а да се не говори о њиховом заједничком језику, односно о српскохрватском/хрватскосрпском језику које било од тих литература. Неке језичке особине су више карактеристичне за ову, неке за ону републичку књижевност, али међу тим књижевностима данас нема ништа што би давало повода да се говори о језику једне од њих независно од језика литература у другим републикама истог језика.

3

Зато се радије враћамо питању небриге о језику, о чему је, по нашем мишљењу, потребније говорити него о норми, премда ни она није безначајна категорија. Ако, наиме, један језик, ма колико он био развијен, и нема своје круте норме и кодексе, то не треба да буде знак да се сви према њему можемо понашати како нам је најлакше у датом тренутку. На жалост, наилазимо и на обрасце небриге за језик, тј. небриге за подизање његове културе на виши ниво. Примјере можемо наћи свуда. Узмимо, рецимо, књижевну критику. Уз часне изузетке, она је по правилу нејасна, из ње се не види шта критичар поручује писцу а шта читаоцу дјела о којему говори. Врло често је то шума страних ријечи, у много случајева нефункционално употријебљених, са немогућим конструкцијама, које врло неадекватно изражавају одређену мисао, па читалац треба да се на разне начине довија да би ту мисао схватио. Тзв. ескивирање критичара је или знак његовог непознавања теме о којој пише, или жаље да се писцу не замјери, или понекад неке чудне потребе да искаже „ученост“ која је другима несхватљива. Доста су ријетки примјери једноставне критике у којој се јасно каже оно што се мисли, из које читалац лако издваја закључке и поруке. Срећом, критика о којој говоримо нема трајну вриједност, нема даха, те се одмах заборави, а већина младих, на које би највише могла утицати, по правилу је не читају, те њени општи резултати не бивају много негативни.

Ни удбеничка литература није поштеђена лошег језика. Или је у питању неизграђен језик и стил удбеника, тј. његовог писца, или су то конфузије које доводе до енигматике (нпр. у удбеницима математике, нарочито неким од њих, за млађе разреде основне школе, што аутори понекад оправдавају намјером да утичу на развој мисаоних способности дјете, односно на формирање логичког мишљења код њих), или су то

серије нејасних текстова, неприлагођених психичким могућностима поимања узраста којему су намијењени (уп., нпр., неке уџбенике марксизма, филозофије, социологије, политичке економије и сл.). Међу другом литературом читаоци могу вршити одбир, а уџбеник је обавезна књига, те он понајвише, позитивно или негативно, утиче на развијање културе изражавања младих. Ни најбољи наставник неће бити у стању да исправи оно што је језичкој култури наудио лош језик уџбеника.

Језик средстава информисања — штампе, радија и телевизије такође би морао бити узор доброг стила и књижевне правилности. Међутим, нешто због журбе, нешто због непажње, а нешто и из незнања многи новинари кваре језик, формирајући понекад некакав свој „стандард“, који, у зависности од позиције новинара у одређеном средству информисања, неријетко постаје „манир“ тог средства. Новинарски стил јесте посебан, он се и мора разликовати од научног и од умјетничког, али и он мора бити јасан а језик граматички правилан. То, међутим, полази за руком мањем броју новинара, можда само онима који за собом остављају трајне трагове узорног новинарског језика и стила. Такви новинари представљају појаву у својој струци, неријетко и у лијепој књижевности. На жалост, много је више оних других, којима језик служи да како-тако изврше свој задатак информатора, да „отаљају“ посао, да испуне норму.

Нападно се код нас намеће једна посебна врста литературе која је далеко од праве књижевности. То је она тзв. шунд-литература, уз коју би могла стајати и тзв. жута штампа. Ова врста литературе заразно дјелује на младог човјека колико лошим стилем и фразерским изразом толико тематиком и фабулом која је пуна динамике, за разлику од праве књижевности, која захтијева и вријеме и размишљање. А у правој белетристичкој литератури су и бисери језика и стила, и дубина мисли и поруке, и све оне друге особине због којих се та литература и прописује као обавезна лектира у школама. Начин живота, међутим, ову литературу ставља у задњи план интересовања младих и усмјерава их ка „лакој“ литератури, која се чита без мисаоног напора и правих емоционалних преживљавања.

С правом енигматиком често треба да се бори читалац текстова којима се формулишу самоуправни односи у организацијама удруженог рада. Статути, правилници и други самоуправни акти неријетко се раде компиловањем законских прописа и општих аката других организација, но понекад не и исте врсте. Формулације су нејасне, а језичка правилност је запостављена. Ови документи пате од опширности и гломазне реченице (којој се почетак заборави док се дође до њеног краја). Но, будући да се овим документима млади мање служе, њихов негативни утицај на језичку културу је и мањи.

Могли бисмо наводити још много чинилаца који су негативни за подизање културе изражавања. Али и ово неколико података довољно

убједљиво говори о томе (макар конкретне примјере и нијесмо наводили). С тим у вези међу првима се поставља питање лекторских служби у свим оним организацијама које су издавачи или се у своме послу служе јавном ријечју. Свјedoци смо, међутим, појаве да лектори неријетко воде рачуна само о томе да ли је одређена мисао формално усаглашена са овим или оним правописним решењем, а мање се брину о томе да се сваки текст доради до степена да свакоме ко га чита буде јасан, тј. да јасно, тачно, лијепо и прецизно буде написан, стилски дограђен и синтаксички онако једноставан и цјеловит како се то најчешће чује у лијепом народном говору у сеоској средини. Истина, лектори нијесу увијек криви, понекад су немоћни да ишта учине од изузетно компликованог текста који су добили да припреме за публикавање. У то нас увјеравају свакодневни разговори и консултације са лекторима из многих београдских организација (новинских, друштвено-политичких и других). Уз то, један број лектора нема довољно лингвистичког образовања, некад су то људи који су језик само узгредно студирали, или га послије средње школе уопште нијесу изучавали, а стручно се не усавршавају. Због тога би било потребно пронаћи могућности да се све организације које имају лекторе обавежу на њихово стручно усавршавање. Вјероватно би ово радо прихватиле и високошколске и научноистраживачке организације у области лингвистике (јер треба претпоставити да је њима до бриге о култури језика посебно стало). Усавршавање лектора би се могло организовати у групама које би се формирале према врсти лекторских задатака (за новинарство, за организације удруженог рада, за друштвено-политичке организације итд.). Такво усавршавање би се солидно могло организовати у Београду и у другим већим центрима. Не располажемо тачним подацима с броју лектора у различитим организацијама у Србији, али нам се чини да их само у Београду има неколико стотина.

4

Тешко је говорити о успјешном подизању језичке културе ако за то не постоје жеље свих грађана, а уз то — ако не постоје одговарајући кадровски услови. Због недостатка стручњака за језик код нас се у тој улози понекад појављују и они који немају лингвистичког образовања. Прије свега, мало је научних радника којима је ужа струка савремени српскохрватски језик, а то се ланчано одражава и на стручњаке ове врсте осталих нивоа. У школама, нарочито средњим, такође је мало наставника језика, а у многим издавачким, информативним и другим организацијама језиком се баве људи различитих специјалности. Ако се има у виду чињеница да су ти људи и у средњој школи остали без лингвистичког образовања (нови средњошколски програми дају наде да ће се у будуће на овом нивоу језичкој култури посвећивати више па-

жње), могуће је схватити зашто испод пера лектора излазе текстови са правописним, граматичким, а нарочито стилским неправилностима.

Постоји врло разложан друштвени интерес да се на студијске групе за српскохрватски језик усмјеравају најбољи средњошколци. Међутим, то се годинама не постиже. Разлог за то је углавном незавидан положај ове професије у друштву, материјални нарочито, који не обезбјеђује ни дио оних услова које доносе многе друге професије (свакако, ван образовања). Посљедице лоше кадровске ситуације у овој струци унапријед су тешко сагледиве. То није професија која производи или пројектује материјална добра. Али, ако се зна да је ово једна од професија која најснажније утиче на духовни развој генерација младих људи, њен слаб рад значи да ће у будућности друштво имати слабије љекаре, инжињере, правнике, да ће имати мање пројеката из сфера духовног живота, да ће се успоравати општи културни развој друштва.

Нијесмо далеко ни од размишљања да би требало увести курсеве језичке културе за све оне студијске групе на високошколским организацијама на којима се образује кадар који ће се у будућј пракси бавити и писаном ријечју (ово нарочито важи за правне и економске факултете). Вјероватно би се таква „инвестиција“ касније вишеструко исплатила, а организационо-наставно би се могло регулисати да садржаји из ове области не ометају већ подстичу савлађивање садржаја струке (предавања и вјџбе би били обавезни а испити факултативни). То је данас актуелније тим прије што се у средњим школама све више траже наставници многобројних струка које се нијесу студирале на наставничким факултетима.

За успјешније подизање културе језика један од услова је и добра организованост лингвиста. Научни радници на факултетима, у институтима и другдје (којих није велики број) ни сами међусобно нијесу организовани у мјери која би им омогућавала већи утицај на токове савременог језичког развоја, а посебно на подизање опште језичке културе. У том се смислу не користе ни могућности које пружају часописи и друге публикације којима је проучавање језика главни задатак. Научне публикације из ове области, строго гледано, у нешто су повољнијој ситуацији, док су оне које по свом карактеру треба да имају најшири утицај на подизање и развијање језичке културе у великој мјери запостављене. На примјер, часопис „Наш језик“, ксјему је једна од основних функција подизање језичке културе, већ дуже времена оскудијева и у средствима и у сарадњи.

Није постигнута ни довољна веза између научних радника, на једној, и великог броја наставника српскохрватског језика различитих нивоа, на другој страни. Непосредни контакти се дјелимично успостављају једанпут годишње на семинарима које организују Друштво за српскохрватски језик и Републички завод за унапређивање образовања, а нешто мање преко публикација. Наставници међусобно гакође немају онај

ниво контаката који би као резултат имао организоване развијање језичке културе (и ученика и других грађана). Лектори, опет, немају својих струковних организација.

Очито је да је потенцијалне могућности ове струке могуће успјешније користити и налазити разноврсне организационе и друге облике дјеловања свих стручњака ове области на подизање језичке културе грађана, нарочито младих (рецимо, формирање клубова љубитеља језика при школама, у библиотекама, на радничким универзитетима, чак и у неким производним организацијама итд.). Рекло би се, међутим, да има много индиферентности, стручњаци за језик се понашају као да нијесу у стању ништа да поправе, заборављајући, при том, да се сваки напор исплати, тј. да без покушаја, како кажу психолози, нема ни промашаја, али ни успјеха.

5

Дугогодишњим увидом у писмене радове ученика основних и средњих школа увјерили смо се да послје основне школе млади као да губе интерес за културу изражавања. Поред многих разлога, свдје је у питању вјероватно и један психички моменат. Основна школа образује и васпитава младе људе у почетку најосјетљивијег периода њиховог психичког и физичког развоја, у доба пубертета. У завршним разредима основне школе, гдје се језику иначе посвећује озбиљнија пажња него у средњој школи, млади почињу да се баве литерарним стварањем, то је период њиховог емоционалног напона. То је, истовремено, и период када је са вршњацима, нарочито оним супротног пола, „срамота“ комуницирати ружним стилем и језиком. Рекло би се да крајем пубертета, обично у средњој школи, такав однос постепено нестаје, а томе доприносе и мање могућности средњошколаца да своју наклоност према литерарном казивању изразе у својој штампи (које скоро и нема, или ју је знатно мање него за основношколски узраст). О овим и сличним моментима средња школа би морала да води рачуна, те су разнолики облици рада на развијању језичке културе и ширем упознавању литературе на овом нивоу утолико потребнији, тамо наставници језика имају чак више обавеза него у основној школи. Ово помињемо зато што сматрамо да од обима и квалитета рада на развијању језичке културе у средњој школи зависи општа језичка култура у друштву, тим прије што средња школа постепено обухвата све завршене основце. Отуда видимо и врло деликатну функцију наставника језика и књижевности у овој школи на подизању језичке културе ученика и на њиховом усмјеравању да се у даљем школовању, односно раду, стално посвећују изграђивању и подизању своје језичке културе, тако неопходне савременом човјеку без обзира на професију којом се бави.

6

Када говоримо о његовању језичке културе и њеном подизању, не мислимо да је она данас таква да представља пад у односу на оно што смо већ имали. Напротив, језичка култура се подиже на виши ниво, али она у одговарајућој мјери не прати наш општи друштвени и културни развој. Иначе, ми управо данас имамо књижевност какву никада до сада нијесмо имали, наравно и у квалитету; имамо изузетно много средстава информисања (центра радија и телевизије, дневних и других листова), од којих нека систематски и методички раде на развијању језичке културе (на жалост, таквих није много); имамо веома богату и доста квалитетну периодику итд. Образовање становништва је достигло такав обим да нећемо много деценија морати да чекамо па да све генерације буду са средњим образовањем (ако ликвидирамо противуречност коју зовемо неписменошћу). То су резултати који сами собом доносе нов квалитет у језичкој култури грађана уопште. Међутим, ниво те културе код нас у цјелини није у сразмјери са општим достигнућима као предусловом за добру језичку културу, односно за организовани рад на њеном даљем развијању и подизању на виши ниво.

Јавна ријеч (писана или усмена) код нас је учинила такав продор да су се комуникације умногостручиле. Скоро цјелокупно становништво је ангажовано у одвијању самоуправних процеса; никада нијесмо имали толико говорника и толико оних који пишу. Томе, међутим, није у правој мјери саображена култура изражавања, тј. речена или писмено формулисана мисао. Раширена је појава нејасног стила, компликованог изношења мисли, често се потроши много папира да се каже нешто што је по својој природи једноставно. Али, казивање као да је обиљежено конфузијом, непотребном, тј. сувишном употребом страних ријечи, конструкцијама које нијесу у духу доброг народног језика и литературе настале на његовој основи. То казивање је у великој мјери лишено граматичке правилности и стилске финоће. Ради се, дакле, о чудној противуречности: на једној страни је богатство могућности за култивисање израза, а на другој — језик постаје нејасан, замршен, некњижеван. То нам снижава језичку културу. А имамо много услова да тај процес снижавања зауставимо и више организовано се побринемо за квалитетнију језичку комуникацију свих врста и нивоа.

Драго Ђујић

О ЗНАЧЕЊУ ПРИДЕВА ПИСМЕН

У последње време у нашој штампи често се сусрећемо са придевом *писмен/писмени*, било да је реч о онима који још нису овладали вештином писања, било да је реч о једном од значења овога придева у свакодневной употреби.